

Short Report / Kısa Rapor

Factors Affecting Contraceptive Method Preferences of Married Women Aged 18–49 Years

18-49 Yaş Arası Evli Kadınların Kontraseptif Yöntem Tercihlerini Etkileyen Faktörler

Raziye KUTLU¹, Tamer EDİRNE¹, Nilüfer EMRE¹, Aysun ÖZŞAHİN¹

Summary

This study was conducted to determine the factors affecting family planning method preferences among married women aged 18–49. In this descriptive cross-sectional study, a face-to-face survey was administered to 303 married women. Seventy-three point two percent of participants used a family planning method, with the most commonly used methods being condoms (32.1%), withdrawal (28.5%), and intrauterine devices (23.5%). It was determined that women most frequently obtained methods on their own from pharmacies (34.8%) and markets (34.8%). Midwives/nurses were most frequently cited as the source of information. The most common reason for not using a method was current pregnancy, while the reason for use was not wanting another child. In conclusion, it was found that the most commonly used method was condoms, and that the reasons for preference were the reliability of the method, its lack of side effects, and the partner's preference.

Keywords: Family planning methods, contraception, family medicine

Özet

Bu çalışma, 18–49 yaş arası evli kadınların aile planlaması yöntemi tercihlerine etki eden faktörleri belirlemek amacıyla yapılmıştır. Tanımlayıcı kesitsel tipteki araştırmada, 303 evli kadına yüz yüze anket uygulanmıştır. Katılımcıların %73,2'si aile planlaması yöntemi kullanmakta olup en sık tercih edilen yöntemler kondom (%32,1), geri çekme (%28,5) ve rahim içi araçtır (%23,5). Kadınların yöntemleri en sık eczane (%34,8) ve marketten (%34,8) kendi imkânlarıyla temin ettikleri belirlenmiştir. Bilgi kaynağı olarak en sık ebe/hemşire belirtilmiştir. Yöntem kullanmama nedeni en çok mevcut gebelik, kullanım nedeni ise başka çocuk istememektir. Sonuç olarak, en sık kullanılan yöntemin kondom olduğu, tercih nedenlerinde yöntemin güvenilirliği, yan etkisinin azlığı ve eş isteğinin belirleyici olduğu saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: Aile planlaması yöntemleri, kontrasepsiyon, aile hekimliği

Geliş tarihi / Received: 11.09.2025 Kabul tarihi / Accepted: 12.11.2025

¹ Pamukkale Üniversitesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Denizli, Türkiye

Address for Correspondence / Yazışma Adresi: Raziye KUTLU, Pamukkale Üniversitesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Denizli, Türkiye

E-posta: raziye.kutlu13@gmail.com Tel: +90 0531 981 36 49

Kutlu R. Edirne T. Emre N. Özşahin A. *Factors Affecting Contraceptive Method Preferences of Married Women Aged 18–49 Years*. TJFMPC, 2025; 19 (4):

Giriş

Aile planlaması (AP), anne ve çocuk sağlığının korunması, istenmeyen gebeliklerin önlenmesi ve üreme sağlığı hizmetlerinin güçlendirilmesi açısından önemlidir. Dünya genelinde 2021 yılı itibarıyla üreme çağındaki 1,9 milyar kadından 1,1 milyarının aile planlamasına ihtiyacı bulunmaktadır; bunlardan 874 milyonu modern doğum kontrol yöntemlerini kullanmakta, 164 milyonunun ise karşılanmamış doğum kontrol ihtiyacı bulunmaktadır.¹ Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2018 verilerine göre hâlen evli kadınların %70'i bir kontraseptif yöntem kullanmakta olup, bunların %49'u modern, %21'i ise geleneksel yöntemlerdir.² Ancak yöntem tercihlerini etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Kadınların üreme haklarını kullanmalarını ve kendi bedenleri ile gelecekleri hakkında karar almalarını engelleyen temel etkenler arasında; üreme sağlığına ilişkin kararlarda özerklik eksikliği, finansal kaynaklar üzerindeki sınırlı kontrol, sağlık hizmetlerine erişimde hareket kısıtlılığı ve hizmet sunucuları ile alıcıları arasındaki güç dengesizliği yer almaktadır.³

COVID-19 pandemisi, Türkiye dâhil olmak üzere dünya genelinde sağlık sistemlerini olumsuz etkilemiştir. 2020 yılına ait erken bulgular, doğum kontrol hizmetlerine erişim ve kullanımında azalma olduğunu göstermektedir. Aile planlaması hizmetleri başta olmak üzere birçok sağlık hizmeti, sağlık personeli yetersizliği, malzeme eksiklikleri ve bireylerin sağlık kuruluşlarına ulaşamaması gibi arz ve talep kaynaklı nedenlerle kesintiye uğramıştır.^{4,5}

Araştırmamız aile sağlığı birimine kayıtlı olan 18-49 yaş arası evli kadınların kontraseptif yöntem tercihleri ve tercihleri etkileyen faktörleri belirlemek, COVID-19 pandemisinin kadınların AP yöntem kullanma durumuna etkisini değerlendirmek amacıyla planlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Araştırmamız kesitsel ve tanımlayıcı tipte bir araştırmadır. Araştırmanın verileri 01.06.2023-30.09.2023 tarihleri arasında toplanmıştır. Çalışmanın evrenini Denizli Çivril 02 No'lu Aile Hekimliği Birimi'ndeki 18-49 yaş arası evli toplam 650 kadın oluşturmuştur. Herhangi bir nedenle Aile Hekimliği Birimi (AHB)'ne gelen kadınlara araştırmanın amacı hakkında bilgilendirme yapıldıktan sonra, kadınlar araştırmaya davet edilmiştir. Araştırmaya katılmaya gönüllü olan 303 kadına, sözlü onamları alınarak, literatür taramasıyla oluşturulan 35 sorudan oluşan anket formu uygulanmıştır. Birime kayıtlı, dâhil edilme kriterlerini karşılayan doğurganlık çağındaki toplam 650 kadının tümüne ulaşılması hedeflendi. 303 kadarına (%46,6 yanıt oranı) ulaşıldı. Çalışmaya katılmayan kadınlar, çalışma süresince AHB'ye gelmeyen ve katılmaya gönüllü olmayan kadınlardan oluşmaktadır.

Araştırmaya dâhil edilme kriterleri; 18-49 yaş arası evli kadın olmak, AHB'ye kayıtlı olmak, akıl sağlığı yerinde olmak ve araştırmaya katılmayı kabul etmek, hariç tutulma kriterleri ise 18 yaş altı bekâr, boşanmış ya da dul olmak, okuryazar olmamak, anket doldurmak için akıl sağlığı yerinde olmamak ve birime kayıtlı olmamak olarak tanımlanmıştır. SPSS programında sayı, yüzde ve ki-kare testi ile analiz edilmiştir.

Bu araştırma için Pamukkale Üniversitesi (PAÜ) Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan çalışmanın yapılmasında etik açıdan sakınca olmadığına dair 30.05.2023 tarih ve 09 sayılı kurul toplantısıyla onay alınmıştır.

Bulgular

Katılımcıların yaş ortalaması $35,0 \pm 6,8$ olup, çoğunluğu ev hanımı (%66) ve ilköğretim mezunu (%41,3) idi. Katılımcıların %73,2'si AP yöntemi kullandığını belirtmiştir. En sık kullanılan yöntemler kondom (%32,1), geri çekme (%28,5) ve rahim içi araç (RİA) (%23,5) olmuştur. Oral kontraseptif (OKS) kullanım oranı ise oldukça düşüktür (%4,6). Katılımcıların kondom, RİA, OKS ve enjeksiyon yöntemlerini en sık market (%34,8) ve eczane (%34,8) gibi ticari kaynaklardan temin ettikleri saptanmıştır. ASM'den temin edenlerin sayısı 41 (%30,4) olarak bulunmuştur. Kadınların %64,2'si AP konusunda en fazla bilgiyi ebe/hemşirelerden, %29,2'si ise hekimlerden edinmiştir.

AP yöntemi kullanmayan kadınların en sık nedeni gebeliğin devam etmesi (%43,2) iken, yöntem kullananların en yaygın gerekçesi başka çocuk istememeleridir (%16,4). En sık bırakılan yöntem oral kontraseptifler olup (%31), bırakma nedeni çoğunlukla gebelik isteğidir (%29,5). Yaş, eğitim düzeyi ve çocuk sayısı ile yöntem tercihi arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki saptanmıştır ($p<0,05$).

Tablo 1. Katılımcıların AP Yöntem Kullanma Durumu, Kullandığı Yöntem ve Temin Etme Durumu

		Sayı (n)	%
AP yöntem Kullanma durumu	Evet	221	73,2
	Hayır	81	26,8
Kullanılan yöntem*	Kondom	71	32,1
	Geri çekme	63	28,5
	RİA	52	23,5
	Tüp Ligasyon	23	10,4
	OKS	10	4,6
	Enjeksiyon	2	,9
Kullanılan yöntemin temin etme durumu**	Eczane(ücretli)	47	34,8
	Market(ücretli)	47	34,8
	ASM	41	30,4
AP Bilgi Kaynağı***	Ebe/Hemşire	251	64,2
	Hekim	114	29,2
	Eş/Akraba/Arkadaş	9	2,3
	İnternet	7	1,8
	Eczane	6	1,5
	Sosyal medya	4	1,0
AP yöntem kullanmama nedeni§	Gebeliğin devam etmesi	35	43,2
	Gebe kalma isteği	21	25,9
	Menopoz	17	21,0
	Yöntemlerin sağlıklı olduğunu düşünmeme	3	3,7
	Diğer	5	6,2
AP yöntem kullanma nedeni†	Başka çocuk istememe	33	16,4
	Diğer yöntemlerin sağlıklı olduğunu düşünmeme	27	13,4
	Eşin istememe durumu	25	12,4
	Kullandığı yöntemin uygun olması	22	10,9
	Diğer yöntemleri istememe	17	8,5
	Uzun süre koruyuculuğu olan yöntem kullanma isteği	16	8,0
	Diğer yöntemlerin pahalı olması	14	7,0
	Hormonal yöntem kullanmak istememe	10	5,0
	Diğer	37	18,4
Covid-19 Pandemi Sürecinin AP Yöntem Erişimini ve Bilgi Almayı Kısıtlama Durumu	Hayır	294	97,0
	Evet	9	3,0

*Yüzdeler AP yöntem kullanımı olan n=221 kişiye göre hesaplanmıştır. ** Yüzdeler AP yöntem kullanımı olan (geri çekme ve tüp ligasyon hariç) n=135 kişiye göre hesaplanmıştır. ***Birden fazla seçenek işaretlenmiştir. §Yüzdeler AP yöntem kullanımı olmayan n=81 kişiye göre hesaplanmıştır. . † Kullanma nedenine ilişkin soruya yanıt veren katılımcı sayısı n=201'dir; 20 katılımcı bu soruyu yanıtsız bırakmıştır. OKS= Oral kontraseptif, RİA= Rahim içi araç.

Tablo 2. Katılımcıların Bazı Sosyodemografik Özelliklerine Göre AP Kullanma Durumlarının Karşılaştırılması

	Kullanılan AP Yöntemi						p*
	OKS	Enjeksiyon	RIA	Kondom	Geri Çekme	Tüp Ligasyon	
	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	
Yaş Grupları							
18-29	3 (7,5)	0 (0,0)	13 (32,5)	14 (35,0)	10 (25,0)	0 (0,0)	,023
30-39	4 (3,4)	2 (1,7)	22 (18,5)	45 (37,8)	35 (29,4)	11 (9,2)	
40-49	3 (4,8)	0 (0,0)	17 (27,4)	12 (19,4)	18 (29,0)	12 (19,4)	
Eğitim Durumu							
İlköğretim	2 (2,2)	1 (1,1)	27 (29,0)	18 (19,4)	31 (33,3)	14 (15,0)	,011
Lise	4 (5,7)	1 (1,5)	16 (23,9)	21 (31,3)	20 (29,9)	5 (7,5)	
Yüksekokul/Üniversite	4 (6,5)	0 (0,0)	9 (14,7)	32 (52,5)	12 (19,7)	4 (6,6)	
Meslek							
Profesyonel Meslek Mensupları	2 (6,3)	0 (0,0)	4 (12,5)	17 (53,1)	5 (15,6)	4 (12,5)	,405
Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar	1 (9,0)	0 (0,0)	3 (27,3)	4 (36,4)	0 (0,0)	3 (27,3)	
Ev Hanımı	4 (2,7)	2 (1,4)	35 (24,0)	43 (29,4)	47 (32,2)	15 (10,3)	
Diğer	3 (8,8)	0 (0,0)	10 (29,5)	7 (26,4)	11 (32,4)	1 (2,9)	
Çocuk Sayısı							
0	1 (20,0)	0 (0,0)	0 (0,0)	2 (40,0)	2 (40,0)	0 (0,0)	p<0,001
1	3 (6,3)	0 (0,0)	7 (14,6)	22 (45,8)	15 (31,3)	1 (2,0)	
2	6 (5,0)	1 (0,8)	30 (25,2)	36 (30,3)	41 (34,5)	5 (4,2)	
3 ve Üzeri	0 (0,0)	1 (2,0)	15 (30,6)	11 (22,4)	5 (10,2)	17 (34,6)	
Aylık Gelir							
Asgari ücret altında	3 (8,6)	1 (2,9)	10 (28,6)	8 (22,8)	9 (25,7)	4 (11,4)	,019
Asgari ücret	0 (0,0)	1 (1,6)	17 (26,6)	13 (20,3)	27 (42,2)	6 (9,3)	
Asgari ücret üstünde	7 (5,7)	0 (0,0)	25 (20,5)	50 (41,0)	27 (22,1)	13 (10,7)	

OKS= Oral kontraseptif, p* Pearson Ki-kare testinden elde edildi

Tartışma

Türkiye’de yapılan bir sistematik derleme çalışmasında geri çekme yönteminin ilk sıralarda tercih edilen yöntemlerden biri olduğu (%9,1-61,3), kondom kullanım sıklığının ikinci sırada yer aldığı (%13,2-%47,3) saptanmıştır.⁶ Bizim çalışmamızda da saptandığı gibi, kondomun yaygın tercih edilmesinde ulaşılabilirlik, yan etkisinin azlığı ve eşlerin karar sürecindeki etkinliği rol oynamaktadır. Öte yandan, geri çekme yönteminin hâlen önemli oranda kullanılması, eş faktörünün belirleyici olduğunu ve özellikle düşük eğitim düzeyindeki kadınların daha fazla danışmanlığa ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.⁷ Gana’ da yapılan bir çalışma, erkeklerin sosyodemografik özelliklerinin ve doğum kontrol yöntemlerine maruz kalmalarının, kadınların doğum kontrol yöntemlerine ilişkin bakış açılarını şekillendirmedeki önemini ve üreme sağlığı uygulamalarını teşvik etme sürecine dâhil edilmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır.⁸ Kadınları ortak karar alma süreçlerinde güçlendirecek ve erkekleri doğum kontrol yöntemlerine katılımlarını teşvik edecek stratejiler geliştirmek önem arz etmektedir.⁹ Araştırmamızda yöntemlerin ticari kaynaklardan temini dikkat çekicidir. TNSA 2018 verilerine göre yöntemlerin %52’si kamu kaynaklı kurumlardan sağlanmaktadır.² Çalışmamızda bu oranın düşük bulunması, kamu kaynaklı ücretsiz yöntem temininde yetersizlik olduğunu düşündürmektedir. Bu durum, ekonomik düzeyi düşük ailelerde geleneksel yöntem kullanımını artırabilir.

COVID-19 pandemisi döneminde kontraseptif hizmetlerde aksaklıklar bildirilmektedir.¹⁰ Yakın zamanda yapılan bir sistematik incelemeye göre, COVID-19 pandemisi sırasında AP’nin de içinde bulunduğu anne sağlığı hizmetlerinde önemli düşüşler yaşandığı tespit edilmiştir.¹¹ Kamusal alandaki sağlık çalışanları ile yürütülen bir izleme çalışması, kondom ve diğer kontraseptif malzeme temininde aksama yaşandığına işaret etmektedir.¹² Ancak

çalışmamızda katılımcıların %97'si pandemi döneminde yöntemlere erişimde sorun yaşamadığını belirtmiştir. Bu bulgu, ASM'lerde danışmanlık hizmetlerinin pandemi koşullarında da sürdürüldüğünü ortaya koymaktadır. Araştırmamız, katılımcıların hatırlamaya dayalı yanıtlar vermesi nedeniyle yanlılık içerebileceği ve yalnızca Denizli ili Çivril 02 No'lu Aile Hekimliği Birimine kayıtlı 18–49 yaş arası 303 evli kadını kapsadığı için sonuçların genellenemeyeceği sınırlılığı taşımaktadır.

Sonuç olarak, çalışmamızda evli kadınların büyük çoğunluğunun AP yöntemi kullandığı, kondomun en sık tercih edilen yöntem olduğu, yöntem seçiminde güvenilirlik, yan etki profili ve eş isteğinin önemli olduğu belirlenmiştir. Aile sağlığı merkezlerinde kontraseptif yöntem temininin güçlendirilmesi, danışmanlık hizmetlerinin yalnızca kadınlara değil, çiftlere birlikte verilmesi ve düşük eğitim düzeyine sahip kadınlara yönelik bilgilendirme programlarının artırılması önerilmektedir.

Etik Beyan

Pamukkale Üniversitesi'nin Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'nun 30.05.2023 tarih E-60116787-020-374188 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Finansal Destek

İBu araştırma herhangi bir fonlama kuruluşu/sektöründen hibe almamıştır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

Kaynaklar

1. World Health Organization (WHO). Family planning/contraception: fact sheet [Internet]. Geneva: World Health Organization; 2023. Available from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/family-planning-contraception>. Access Date: 01. 11. 2025.
2. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. 2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2019. [Internet]. Available from: https://fs.hacettepe.edu.tr/hips/dosyalar/Ara%C5%9F%C4%B1rmalar%20-%20raporlar/2018%20TNSA/TNSA2018_ana_Rapor_compressed.pdf. Access Date: 25.11.2025.
3. United Nations Children's Fund (UNICEF). Gender equality: sexual and reproductive health [Internet]. New York: UNICEF; 2023. Available from: <https://data.unicef.org/topic/gender/sexual-and-reproductive-health/>. Access Date: 01. 11. 2025.
4. World Health Organization (WHO). Operational guidance for the COVID-19 context: interim guidance [Internet]. Geneva: WHO; 2020. Available from: https://www.who.int/publications/i/item/WHO-2019-nCoV-essential_health_services-2020.2. Access Date: 25.11.2025.
5. World Health Organization (WHO). Round two of the national pulse survey on continuity of essential health care services during the COVID-19 pandemic: January–March 2021 [Internet]. Geneva: WHO; 2021. Available from: <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-2019-nCoV-EHS-continuity-survey-2021.1>. Access Date: 25.11.2025.
6. Gavas E, İnal S. Türkiye'de kadınların aile planlaması yöntemleri kullanma durumları ve tutumları: sistematik derleme. Sağlık Yasam Bil Derg. 2019;1(2):37-44.
7. Hazar HU, Karanisoglu HH. Evli kadınlarda aile planlaması yöntem seçimi ve kullanımını etkileyen faktörler: Muğla ili örneği. Soc Ment Res Think J. 2022;57:623-9.
8. Klu D, Odame ML, Asante PY, Mensah JK, Agbadi P, Asare BYA, et al. Determinants of men's perspectives on women's contraceptive use in Ghana: an analysis of the 2022 Ghana Demographic and Health Survey. *Contracept Reprod Med*. 2024;9(35). doi:10.1186/s40834-024-00300-z
9. Seidu AA, Ahinkorah BO, Armah-Ansah EK, Agbaglo E, Budu E, Ameyaw EK, et al. Women's household decision-making power and contraceptive use in Mali. *Reprod Health*. 2022;19:232. doi:10.1186/s12978-022-01534-3.
10. Fuseini K, Jarvis L, Ankomah A, Mbow FB, Hindin MJ. Did COVID-19 impact contraceptive uptake? Evidence from Senegal. *Stud Fam Plann*. 2022;53(2):301-14.
11. Alie MS, Girma D, Negesse Y, Adugna A, Abebe GF. Impact of COVID-19 on individual mental health and maternal health services in Ethiopia: systematic review and meta-analysis. *Front Public Health*. 2024;12:1407269. doi:10.3389/fpubh.2024.1407269.
12. Yılmaz V. Pandemi öncesi ve sırasında Türkiye'de cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetleri izleme raporu [Internet]. 2020. Available from: <https://etkiniz.eu/wp-content/uploads/2021/11/Pandemi-O%CC%88ncesi-ve-S%C4%B1ras%C4%B1nda-Tu%CC%88rkiyede-CSU%CC%88S-Hizmetleri-I%CC%87zleme-Raporu.pdf>. Access Date: 25.11.2025.